

27. Тимочко І. Лист до І. Франка від 30 квітня [19]07 р. з м. Дрогобича. – І. Л. – Ф. 3. – Спр. 1634. – С. 451 – 452.
28. Тимочко І. Листівка до І. Франка від 24 травня 1907 р. з м. Дрогобича. – І. Л. – Ф. 3. – Спр. 1634. – С. 453 – 454.
29. [Тігерман І.] Листівка до І. Франка від 9 лютого 1885 р. з м. Дрогобича. – І. Л. – Ф. 3. – Спр. 1615. – С. 115 – 116.
30. Тігерман І. Лист до І. Франка від 12 січня 1890 р. з м. Дрогобича. – І. Л. – Ф. 3. – Спр. 1605. – С. 409.
31. Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. – К. : Наукова думка, 1976. – Т. 5. – С. 365 – 366.
32. Франко І. Мойсей: Поема. – Дрогобич : «Коло», 2005. – 228 с.
33. Франко І. Найновіший галицький вибір // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 46. – Кн. 2. – С. 280 – 291.
34. Шалата М. Письменники на Франковому Підгір'ї. Літературна карта // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Дрогобич : «Відродження», 1997. – Т. 4. – С. 499 – 552.
35. Franko I. Mojżesz. Poemat. Tłómaczył z ukraińskiego przy współudziale autora Włodzimierz Kobryn. – Lwów, 1914. – 99 s.
36. Ziemia Drohobycka. Stowarzyszenie przyjaciół ziemi Drohobyckiej. – Nr. 8. (Maj). – Wrocław, 1995. – S. 43–44.

УДК 37(477.83)

Микола ГАЛІВ

НАРОДНЕ (ПОЧАТКОВЕ) ШКІЛЬНИЦТВО СТРИЙЩИНИ У ПЕРІОД НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (1941 – 1944)

У статті аналізується становище системи початкової освіти Стрийщини періоду німецької окупації, окремо характеризується українське, польське та німецьке народні шкільництва, їх учительський склад та учнівський контингент.

Ключові слова: Стрийська округа, окупація, народні школи, вчителі, учні.

The position of the system of primary education of Stryi district of German occupation period is analysed in the article, the Ukrainian Polish and German folk schooling, them teaching and pupil's contingent is separately characterized.

Key words: Stryi district, occupation, folk schools, teachers, pupils.

Становище української школи періоду німецької окупації – одна з найменш досліджених сторінок історії вітчизняної культури. Звісно, окремі науковці (Н. Антонюк [1], О. Луцький [10], В. Офіцинський

[18], Г. Стефанюк [21]) опрацьовували проблематику українського шкільництва Галичини загалом, але регіонально-краєзнавчих праць такого характеру, зокрема й стосовно Стрийщини, на сьогодні немає. Це й спонукало нас до вивчення та розкриття становища українського народного (початкового) шкільництва на теренах Стрийщини окресленого періоду, що і є метою цієї статті.

Зазначимо, що географічними рамками нашого дослідження є так звана Стрийська округа галицького дистрикту, межі якої здебільшого збігалися з довоєнним Стрийським повітом Станіславського воєводства Польщі. Як відомо, вже 1 серпня 1941 р. Східну Галичину на правах окремого дистрикту німці приєднали до Краківської Генеральної Губернії (далі – ГГ). Адміністративний поділ дистрикту «Галіція» початково включав повіти (крейси) та округи (бецірки), серед них й Стрийський повіт у складі трьох округ – Жидачівської, Стрийської і Ходорівської [2; 17, 80]. 13 квітня 1942 р. проведено територіально-адміністративні зміни – дистрикт «Галіція» поділено на 13 (згодом 11) округ, зокрема й Стрийську (колишні Стрийський, Жидачівський, південна частина Бібрського та Долинського повітів – до Стрийського кресгауптманшафту із колишнього Бібрського повіту увійшли міська гміна Ходорів та сільські гміни Бортники, Ходорів Піддністриани, Нові Стрілиська, з колишнього Долинського повіту – міська гміна Болахів і сільські гміни Поляниця та Болахів) [14, 3]. Від 1 липня 1943 р., відповідно до декрету державного секретаря Правління ГГ, у дистрикті запроваджувалися міські та повітові комісаріати, серед них для округи Стрий – Ходорівський та Сколівський. У другій половині 1943 р. продовжувалися адміністративно-територіальні зміни, зокрема округа Стрий від того часу складалася з повітових комісаріатів – Стрий, Ходорів, Сколе та Долина [23, 2].

Формування системи початкового шкільництва розпочалося одразу після приєднання Галичини до ГГ. Німецька адміністрація у повітах та округах, підібравши відповідні кадри з місцевих освітян (і українців, і поляків), розпочала підготовку до першого навчального року в умовах «нового порядку». Проте ще у липні 1941 р., як згадувалося, осередки ОУН в краї, по суті, перебрали владу. За їхньою ініціативою створювалися місцеві органи влади – національні ради і тимчасові комітети. Для прикладу, на початку липня 1941 р. у Стрийській окрузі оунівці утворили райони Сколе, Миколаїв, Стрий, Жидачів, Ходорів. У Стрийському районі, наприклад, було організовано Український революційний районний провід на чолі з В. Нарожняком. У його структурі діяв і Стрийський районний реферат освіти під керівництвом В. Данилишина, який намагався підпорядкувати собі школи [5, 3; 13, 2].

З утворенням дистрикту «Галіція», повітів та округ (серпень 1941 р.) німецька влада поступово підпорядкувала собі систему освіти, визначила початок навчального року на 1 жовтня 1941 р. і відновила колишню польську структуру треступеневого народного шкільництва. Ступінь початкової школи залежав від кількості дітей шкільного віку: наявність менше 120 дітей передбачала утворення школи I ступеня (1 – 4 класи), 120 – 220 дітей – школи II ступеня (1 – 6 класи), понад 220 дітей шкільного віку – школи III ступеня (1 – 7 класи). Також за польським зразком встановлювався шкільний вік – 7 – 14 років, тож 1941 р. школи повинні були відвідувати діти 1927 – 1934 років народження [11, 1].

Аналізуючи становище системи початкової освіти Стрийщини періоду німецької окупації, розглянемо окремо українське, польське та німецьке народне шкільництво, учительський склад та учнівський контингент.

Українські народні школи в краї, звісно ж, чисельно переважали. Місцеві власті напередодні 1941/42 навч. року створювали проекти відкриття шкіл. У Стрийському районі за планом української районної шкільної управи (серпень 1941 р.) мали діяти 72 школи, з них 31 – початкова, 38 – неповносередніх і 3 – середні (у Дашаві, Моршині, Лисятичах) [17, 3]. Проте німецькими властями у Стрийській окрузі дистрикту «Галіція» (райони Стрий, Ходорів, Журавно, Жидачів, Миколаїв і Сколе) було відкрито 212 українських народних шкіл [12, 3]. На жаль, в ході опрацювання відповідних матеріалів не вдалося з'ясувати скільки з них були чотири-, шести-, семикласними. Останні діяли переважно у містах Стрий, Миколаїв, Ходорів та ін. Згідно з наведеними у пресі статистичними матеріалами, на лютий 1942 р. шкіл з одним учителем налічувалося 93 (44 %), з двома вчителями – 58 (27 %), з трьома – 33 (15 %), з чотирма – 8 (3,7 %), з п'ятьма – 7 (3,3%), з шістьма – 1 (0,4 %), з сімома – 5 (2,3 %), з вісьмома й більше вчителями – 7 (3,3%) [12, 3]. На основі цих даних припускаємо, що шкіл I ступеня було 192 (1 – 4 вчителі), II ступеня – 8 (5 – 6 учителів), III ступеня – 12 (7 і більше учителів).

Однак не в усіх селах Стрийщини запрацювали школи, переважно через відсутність педагогічних кадрів. Навіть у лютому 1942 р. Стрийський окружний шульамт мав намір відкрити ще 40 шкіл [12, 3]. Але, зрештою, кількість шкіл зросла ненабагато: до кінця червня – початку липня того ж року в окрузі діяло 218 осередків початкової освіти [Ш, 15 15зв]. Очевидно, шкіл бракувало передовсім у гірських районах. Власне про це керівники Стрийського УОК (голова – д-р І. Максимчук) та його делегатура доповідали провідникові УЦК В. Кубійовичу під час його перебування у Стрию на початку липня 1942 р. : «Шкільна

ділянка насуває різні труднощі. З огляду на важке положення в горах, багато шкіл у південній Скільщині не наладнано» [22, 3].

Навчальний процес у школах Стрийської округи розпочався дещо пізніше, ніж в інших теренах колишньої Дрогобицької області. Лише 4 – 9 жовтня 1941 р. у Стрию було проведено «вписи» дітей до українських (а також польких) вселюдських шкіл I, II, III ступенів (1 – 7 кл), а саме: у школі № 2 – вул. Львівська, № 3 – вул. Баторія, № 4 – вул. Львівська, № 5 – вул. Собеського, № 6 – вул. Коперніка, № 7 – вул. Крашевського. В інших місцевостях Стрийської округи (райони Сколе, Стрий, Болехів) запис дітей проводився у відповідних «шкільних канцеляріях» [15, 4]. У жовтні 1941 р. безпосередньо у Стрию, як повідомляв кореспонденту газети «Вільне слово» тогочасний голова тамтешнього УОК Герасимів, розпочали діяльність дві семикласні і одна чотирикласна школа [4, 4].

На жаль, архіви та преса не донесли інформацію про чисельність і стан шкіл Стрийської округи в 1942/43 і 1943/44 навч. роках. До нашого часу дійшли описи-звіти всього 44 шкіл округи від 1 вересня 1943 р., у яких подано кількість класів, учителів та учнів [V, 89]. Серед них переважали однокласні школи (21 школа – 47,7 %). Натомість семикласних шкіл діяло лише 8 (18,2 %).

Польське початкове шкільництво, безумовно, чисельно поступалося українському. У Стрийській окрузі кількість польських народних шкіл на лютий 1942 р. сягнула 38 [12, 3]. Важливо зауважити, що певного поширення на теренах Стрийщини набуло так зване «таємне навчання». Позбавлені середньої школи, можливості вивчати історію рідного народу, власну літературу поляки зуміли налагодити підпільну систему освіти. Навчальні заняття відбувалися таємно на приватних квартирах учителів, учнів, представників інтелігенції, у приміщеннях католицьких чернечих осередків і школах у післяобідній час. Проте, як стверджує польський дослідник Й. Красуський, у галицькому дистрикті ПКОіК вдалося створити у 37 повітах, за винятком Заліщицького, Тлумацького, Косівського, Жидачівського, Снятинського [26, 200]. Тож із усіх теренів історичної Стрийщини лише Жидачівщина опинилася без організованої підпільної системи «таємного навчання» польських дітей.

Значна увага окупаційними властями присвячувалася *німецькому початковому шкільництву*. За час радянського управління краєм (1939 – 1941 рр.) не було створено жодної школи з німецькою мовою навчання. Однак після встановлення окупаційного режиму для місцевих дітей-фольксдойчів, російських німців (*russlanddeutschen*), а також поодиноких дітей-рейхснімців, що прибули разом із батьками з Німеччини, почали створювати школи.

На жаль, даних про існування німецьких шкіл у 1941/42 навч. році майже немає. Відомо, що на травень – червень 1943 р. Стрийська округа містила 12 німецьких шкіл у містах Стрий, Сколе, Ходорів, Журавно, селах Болехів, Синевідсько Вижне, Дроговичі, Корнелівка, Гельсендорф, Махлинець, Нове Село, Брігідау. Майже половина з них призначалася для поселень російських німців, зокрема у Брігідау, Гельсендорфі, Махлинці, Новому Селі, Корнелівці, де школи відкрили у 1943 р. [VI, 27].

Одним із першочергових завдань організації народного шкільництва було формування *кадрового педагогічного потенціалу* навчальних закладів. За цю справу першими взялися створені ОУН(б) в липні 1941 р. українські органи місцевого управління, зокрема відповідні відділи тимчасових комітетів та управ. Так, референтура освіти Стрийської районної управи, склавши план відкриття шкільної мережі, припускала, що в 72 школах району працюватиме 341 учитель. За цим планом, на кожного вчителя у середньому припадало 37 учнів [17, 3].

Розуміючи, що в Стрийському районі бракує педагогів для українських шкіл, референтура освіти та науки вже 18 липня 1941 р. оголосила набір кандидатів на тримісячні курси підготовки вчителів для початкових сільських шкіл. На курси приймали кандидатів віком 17 – 30 років із освітою не менше 7 класів школи. Подати заяви треба було до 25 липня до дирекції Стрийської педагогічної школи [16, 4]. Испити претендентів відбулися 31 липня і 4 – 5 серпня. З 329 осіб екзамен успішно склали 209, з них – 68 дівчат і 141 хлопець [9, 3]. На курсах викладали такі дисципліни: українська та німецька мови і літератури, математика, педагогіка, географія, історія, природа, каліграфія, малювання, руханка, спів та методика викладання цих дисциплін у початковій школі. Курсантів готували до роботи вчителя 1 – 4-х класів. Більшість із них мали «довгу шкільну практику» (тобто певний педагогічний досвід). Однак із різних причин курси покинули А. Галій, С. Козар, Е. Олеховська, І. Коваль, В. Боднар та інші, тож курсантів залишилося приблизно 200 [20, 3]. На жаль, подальша доля курсів невідома – навіть у пресі не з'явилося жодного повідомлення про випуск курсантів, тому є підстави вважати, що німецька влада, зрештою, заборонила діяльність курсів.

Власне після приєднання Східної Галичини на місцевих учителів поширилися вимоги, прийняті у ГГ. Німецькій владі передовсім потрібен був лояльний учитель. Кожного, хто бажав залишитися вчителювати або отримати посаду вчителя, зобов'язували підписати текст присяги: «Я клянуся фюреру німецького рейху і народу Адольфу Гітлеру бути вірним і слухняним, дотримуватися законів і сумлінно виконувати мій службовий обов'язок, хай допоможе мені Бог» [I, 86].

Проблема вчительських кадрів на той час постала доволі гостро. Восени 1941 р. у дистрикті «Галіція» відкрилося майже 3000 українських шкіл. Для навчання дітей потрібно було відразу 7 тис. учителів, а приступило до праці приблизно 5 тис. Такий стан, зазначає Н. Антонюк, був зумовлений низкою факторів, насамперед тим, що у радянські часи шкільна влада заповнювала вчительські посади людьми різних професій без педагогічної освіти, частково вчителями зі східних земель, а решту – підготовленими на короткострокових курсах «педагогами». Німецька шкільна влада не визнала педагогічної кваліфікації таких учителів. Натомість, щоби відкрити народні школи, дозволено брати всіх, хто закінчив хоча б польську гімназію з т. зв. малою матурою (шість класів гімназії давнього типу, восьмий клас радянської середньої школи і більше) або тих, хто закінчили три роки вчительської семінарії. Усі вони вважалися «допоміжними вчителями» [1, 41].

Окреслюючи зміни у чисельному складі українського вчителства Стрийщини, зауважимо, що відчутним був брак учителів на Жидачівщині та Сколівщині [1, 41 – 42]. Згідно з даними преси (лютий 1942 р.), у школах Стрийської округи працювали 483 учителі, однак для «урухомлення нечинних шкіл» потрібно було ще 155 освітян. Зрештою, й у діючих школах відчувався подекуди брак педагогів, оскільки на одного вчителя у середньому припадало приблизно 73 учні [12, 3]. З 483 учителів 106 (21 %) були «некваліфікованими», тобто такі, які не мали педагогічної освіти рівня вчительських семінарій. Щоправда, декілька учителів володіли вищою освітою – достатньою кваліфікацією для праці в середній школі. Були також педагоги з богословською освітою. Для некваліфікованих учителів щомісяця проводилися дводенні конференції у Стрию, Сколе, Ходорові та Жидачеві. Планувалося на час канікул влаштувати для них шеститижневі курси [12, 3]. Через півтора року (вересень 1943 р.) кількість українських учителів Стрийської округи, за даними газети «Краківські вісті» (22. 09. 1943 р.), становила 560 осіб [3, 4]. Тож, порівняно з лютим 1942 р., вона зросла приблизно на 80 осіб, однак потрібно було ще, принаймні, 70 – 75 педагогів. Під час з'їзду вчителів у Стрию (вересень 1943 р.) констатувалося, що на «Верховині бракує вчителів, через це не діють школи. 52 школи дуже слабо обсажені (заповнені педагогічними кадрами. – М. Г.)» [6, 6].

Польське шкільництво стосовно педкадрів переживало майже ті ж проблеми, що й українське, однак дещо меншою мірою. Забезпечення шкіл педагогами було кращим. В окрузі Стрий станом на лютий 1942 р. у 38 польських школах 95 вчителів навчали приблизно 5000 дітей, а отже, на одного вчителя припадало 52 школярі [12, 3]. Учительські кадри німецьких шкіл формувалися переважно з фольксдой-

чів, інколи російських німців та рейхснімців. Загалом учителів німецьких шкіл налічувалося небагато. На Стрийщині в 12 німецьких школах у травні – червні 1943 р. працювали 26 педагогів, під опікою яких перебувало майже сімсот дітей [IV, 27] (1 вчитель/27 учнів).

Для підвищення професійної кваліфікації для німецьких вчителів нерідко проводилися різноманітні курси. Особливу увагу приділяли мовній підготовці вчителів, передовсім фольксдойчів. Так, 1943 року у Стрию відбулися курси для вчителів-фольксдойчів (16 осіб зі Стрийської округи та 6 із Долинського повіту), метою яких було подолання мовного дефіциту, методична підготовка та «політичне виправлення в націонал-соціалістичному дусі» [IV, 27 – 27зв].

Німецькі власті часто вдавалися до переведення вчителів з інших регіонів Генеральної Губернії задля заповнення вакансій в місцевих німецьких школах. До шкіл російських німців, що появилися в Бригідау, Гельсендорфі, Махлинці, Новому Селі, Корнелівці на Стрийщині, 14 липня 1943 р. було скеровано 14 учителів-рейхснімців з Нижнього Дунаю (Niederdonau, Nieder-Donau). Щоправда, 5 з них скеровано на працю до Стрийської німецької школи, один – до табору переселенців для ведення курсів німецької мови, решту – власне до нововідкритих шкіл у Бригідау, Корнелівці, Гельсендорфі, Махлинці і Новому Селі [IV, 27 – 27зв].

Стрийський шульамт щорічно влаштовував для вчителів народних шкіл округи педагогічні конференції. Так, 10 – 12 вересня 1943 р. з 560 вчителів Стрийської округи на конференцію приїхало 520 осіб. З приводу завдань конференції у газеті «Голос Підкарпаття» зазначалося: «З'їзд мав цілі підвищити кваліфікацію спроможності учителя та надати учительській праці ідейної основи». Перед педагогами виступили окружний шкільний радник Райнгард, директори шкіл Садовський, Мандзяк, Данилишин. Реферати виголосили директор Лесик («Як пристосувати українське шкільництво до проблем війни») та інспектор Бойдуник («Виховна праця в школі»). Наступного дня відбулися відкриті уроки. Опісля проф. М. Базник зі Львова виголосив доповідь «Професійне освідомлення шкільної молоді і підготовка молоді до фахових шкіл» [3, 4; 6, 6]. Для підвищення кваліфікації вчителів організовувались як довгострокові, так і короткотермінові курси. Наприклад, з ініціативи УУОП 10 – 25 січня 1944 р. у Стрию були організовані методичні курси для некваліфікованих і «початкуючих» учителів Стрийської округи. Там навчалися 33 педагоги [24, 2].

Характеризуючи *учнівський контингент* українських, польських та німецьких народних шкіл на теренах Стрийщини, варто зупинитися на таких аспектах, як зміна чисельності учнів та стан шкільної фриквенції.

В українських початкових школах кількість учнів, закономірно, була найвищою порівняно з польськими та німецькими. Улітку 1941 р., коли нашвидкуруч сформовані органи місцевого управління намагалися взяти під контроль освітню сферу, робилися спроби охопити шкільним навчанням (і початковим, і середнім) усіх дітей шкільного віку. Зокрема, у серпні 1941 р., згідно з планом районної шкільної управи Стрийщини, передбачалося, що у 72 школах Стрийського району навчатимуться всі 12733 дітей шкільного віку, з них 12382 українців і 351 поляків [17, 3]. Проте після впровадження усталеної в ГГ системи освіти стало зрозуміло, що для більшості потенційних школярів понад 14-річного віку залишається лише один шлях продовження освіти – профшколи. Шкільний вік, як уже згадувалося, обмежувався 7 – 14 роками. Ця обставина суттєво зменшила кількість потенційних школярів порівняно з попереднім «радянським» навчальним роком.

У межах колишньої Дрогобицької області УРСР Стрийщина протягом 1941 – 1944 рр. виявилася найбільш «багатою» на учнів. Станом на лютий 1942 р. до 212 українських початкових шкіл Стрийської округи було записано 35586 дітей. При цьому для 3500 дітей шкільного віку планувалося відкрити ще приблизно 40 шкіл [12, 3]. Варто зазначити, що однією з найбільш численних українських шкіл округи були семикласна народна школа № 2 у Стрию, в якій на вересень 1943 р. навчалися 744 учні, з них 373 хлопців і 371 дівчат [V, 72 зв], та семикласна школа в Ходорові, де у червні 1942 р. налічувалося приблизно 700 учнів, з них майже 300 дівчат [25, 3]. Відсотковий показник наявності школярів стосовно загальної кількості українців у Стрийській окрузі становив 15,5 %.

На теренах Стрийщини, згідно з даними від 19 лютого 1942 р., у 38 польських школах навчалися приблизно 5000 дітей [12, 3]. Проте з огляду на відсутність даних наразі нічого невідомо про чисельність польських школярів у цій окрузі в наступні роки.

Німецькі початкові школи за кількістю учнів значно поступалися не лише українським, а й польським. Основну частину школярів становили діти-фольксдойчі, дещо менше було російських німців і зовсім мало рейхснімців. Про учнів німецьких шкіл Стрийщини залишилося доволі мало джерельного матеріалу. Відомо, однак, що на червень – липень 1943р. у 12 німецьких народних школах Стрийської округи навчалось 698 учнів. Найбільше дітей відвідувало школу у Стрию (144 школярі), Бригідау (87), Сколе (77) [IV, 27]. Зауважимо, що у школах поселень Бригідау, Гельсендорф, Махлинець, Нове Село та Корнелівка навчалися, переважно, діти російських німців.

Шкільна фриквенція в період німецької окупації різнилася залежно від «національної приналежності» навчального закладу та його місця

розташування (місто, село, гірські та низинні райони). Найбільш низький відсоток відвідування учнів спостерігався, власне, в українських школах. Уже в лютому 1942 р. на Стрийщині з 35586 зареєстрованих учнів українських шкіл реально освіти здобували 28824 особи (81 %) [12, 3]. На нижчому рівні відвідуваності українських шкіл порівняно з польськими наголошувала газета «Стрийські вісті» [12, 3]. Значно менша за чисельністю польська громада, опинившись у вкрай несприятливих обставинах втрати власної державності, подекуди проявляла кращу мобілізаційно-організаційну здатність, ніж українська. Це, зокрема, виявлялося й у більш свідомому ставленні учнів та батьків до необхідності здобуття освіти.

Загалом, рівень шкільної фриквенції до кінця окупації, і без того високий, поступово зменшувався. Для прикладу, у п'ятикласній школі села Любинці на Стрийщині, згідно з матеріалами шульамту, у грудні 1941 р. зі 144 учнів школу відвідувало 129 (89,6 %) [II, 12]. Наступного ж року ситуація погіршилася. Станом на листопад – грудень 1942 р. школу відвідувало 70 % [IV, 4]. Вищий відсоток відвідування спостерігався, зазвичай, у міських школах. Зокрема, як повідомляв керівник школи Микола Бубняк, українську семикласну школу в Жидачеві (368 учнів, з них 204 дівчат і 164 хлопців) у березні 1943 р. відвідували 91,9 % учнів, у квітні – 92,1 %, у травні – 88,3 % учнів [IV, 22]. Сільські ж школи, зазвичай, виказували дещо меншу фриквенцію. Так, чотирикласну школу в Піддністрияхах у травні 1943 р. із 108 зареєстрованих учнів відвідували 95, але й ті побували лише на 67,9 % занять [IV, 25].

Проте окремі сільські школи могли похвалитися досить високими показниками відвідуваності. Наприклад, 18 листопада 1941р. керівник української народної школи с.Надітичі Іванна Рудка повідомляла Стрийський шульамт, що в 4-х класах є 63 учні, з них 61 відвідує уроки [II, 4]. У с. Ходовичі в листопаді 1941 р. 4-класну школу відвідували 95,1% учнів (з 79) [II, 9]. Школу с. Журавків на Жидачівщині у березні та квітні 1943 р. відвідувало, відповідно, 92 і 96 % [IV, 16]. Чи не найкраща відвідуваність учнів на Стрийщині спостерігалася у с. Стинава Вижна. Там з 16 вересня до 15 листопада 1943 р. шестикласну школу (178 учнів) відвідували 98,3 % школярів. Причому у перших 4-х класах відвідуваність була стовідсотковою, і лише в шостому класі вона становила 87 % [IV, 27 – 49]. До речі, загалом у старших класах фриквенція була значно нижчою, ніж у молодших. Зокрема, у семикласній школі с. Братківці Стрийської округи, за звітом від 21 листопада 1941р., з 269 учнів відвідували школу 247 (86 %), але найкращий рівень відвідуваності демонстрував 4 клас – 94 %, найгірший – 7 клас – 76 % [II, 5]. Приблизно тоді ж, керівник чотирикласної школи с. Фалиш Ірина Любинецька

звітувала до шультамту: у жовтні 1941 р. відвідування було таким: 1 клас – 86 %, 2 клас – 88 %, 3 клас – 65 %, 4 клас – 64 %; у листопаді 1941 р.: 1 клас – 83 %, 2 клас – 81 %, 3 клас – 66 %, 4 клас – 61 % [II, 8].

Значно гірше виглядала ситуація з фреквенцією учнів у школах гірських сіл. Для прикладу, у грудні 1942 р. чотирикласну українську школу с. Тухолька зі 154 учнів відвідували 66 (42,9 %), а в лютому 1943 р. – 80 осіб (51,9 %) [IV, 17]. Водночас відсоток дітей, які відвідували школи на Сколівщині, становив приблизно 30 %. З огляду на це, невідомий дописувач до газет «Львівські вісті» та «Голос Підкарпаття» у грудні 1942 р. підбив сумний підсумок: «Анальфabetизм у всіх формах стається тут кошмарною візією» [7, 6; 8, 6].

Підсумовуючи, зазначимо, що у 1941 – 1944 рр. окупаційною владою на Стрийщині було розгорнуто широку мережу початкових шкіл, більшість з яких, закономірно, були українськими. Протягом 1942 – 1943 рр. у Стрийській окрузі діяло понад 260 шкіл з українською, польською і німецькою мовами навчання, де працювали щонайменше 502 учителів та здобували освіту майже 41,5 тис. учнів. Звісно, кількісні показники стану шкільництва свідчать про переважання українських початкових навчальних закладів: станом на лютий 1942 р. українських шкіл в Стрийській окрузі налічувалося 212, у них вчителів 483, учнів – 35586. З огляду на важкі умови окупації, нестачу харчів, необхідність шукати засобів для прожиття, власне чисельність учителів та учнів народних шкіл постійно зменшувалася, що вкрай негативно позначалося на загальноосвітньому рівні місцевого населення й детермінувало поширення неписьменності.

Джерела та література

- I. Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО). – Ф. Р-1926. – Оп. 1. – Спр. 90.
- II. ДАЛО. – Ф. Р-1964. – Оп. 1. – Спр. 3.
- III. ДАЛО. – Ф. Р-1964. – Оп. 1. – Спр. 10.
- IV. ДАЛО. – Ф. Р-1964. – Оп. 1. – Спр. 19.
- V. ДАЛО. – Ф. Р-1964. – Оп. 1. – Спр. 25.
1. Антонюк Н. В. Українське культурне життя в «Генеральній Губернії» (1939 – 1944 рр.): За матеріалами періодичної преси. – Л., Б. в., 1997. – 232 с.
2. Адміністративний поділ Галицької області // Вільне слово. – 1941. – № 35 – 36. – 27 вересня. – С. 2; Адміністративний поділ Дистрикту Галичина // Стрийські вісті. – 1941. – № 37. – 7 грудня. – С. 4.
3. Бем. З'їзд учительства в Стрию // Краківські вісті. – 1943. – Ч. 210(948). – 22 вересня. – С. 4.
4. В. Окружний Український Комітет в Стрию // Вільне слово. – 1941. – № 44. – 17 жовтня. – С. 4.
5. Данилишин, Кульчицький. До читалень Стрийського району // Стрийські вісті. – 1941. – № 1. – 18 липня. – С. 3.

6. За велику ціль. Великий з'їзд учительства в Стрию // *Голос Підкарпаття*. – 1943. – Ч. 39. – 26 вересня. – С. 6.
7. За опіку над дітворою. Сьогоднішній клич нашої Верховини // *Львівські вісті*. – 1942. – Ч. 281(405). – 9 грудня. – С. 6.
8. За опіку над школою і дітворою Верховини // *Голос Підкарпаття*. – 1942. – Ч. 16. – 13 грудня. – С. 6.
9. Звітування дирекції учительських курсів // *Стрийські вісті*. – 1941. – № 6. – 10 серпня. – С. 3.
10. Луцький О. Українське культурне життя Галичини під час німецької окупації 1941 – 1944 рр. // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* : зб. наук. праць. – Л., 1997. – Вип. 3 – 4. – С. 194 – 217.
11. Напередодні навчального року // *Самбірські вісті*. – 1941. – Ч. 14. – 21 вересня. – С. 1.
12. Народне шкільництво в Стрийській окрузі // *Стрийські вісті*. – 1942. – № 13. – 19 лютого. – С. 3.
13. Нарожняк В. Заклик до сільських Рев. Проводів і громадян Стрийського повіту // *Стрийські вісті*. – 1941. – № 1. – 18 липня. – С. 2.
14. Новий адміністративний склад Дистрикту Галичина // *Львівські вісті*. – 1942. – Ч. 88(212). – 24 квітня. – С. 3.
15. Оголошення [про вписи дітей до вселюдських шкіл в Стрию] // *Стрийські вісті*. – 1941. – № 12. – 31 серпня. – С. 4.
16. Оголошення [про набір кандидатів на курси учителів в Стрию] // *Стрийські вісті*. – 1941. – № 1. – 18 липня. – С. 4.
17. Організація шкільництва в Стрийщині // *Стрийські вісті*. – 1941. – № 8. – 17 серпня. – С. 3.
18. Офіцинський В. Дистрикт Галичина (1941 – 1944). Історико-політичний нарис // <http://exlibris.org.ua/distrikt/r1-p3.html>
19. Паньківський К. Роки німецької окупації. – Нью-Йорк – Торонто: Життя і мислі, 1965. – 480 с.
20. Романюк П. Готуємось до першого навчального року на оновленій вільній землі // *Стрийські вісті*. – 1941. – № 8. – 17 серпня. – С. 3.
21. Стефанюк Г. Соціальна парадигма українського шкільництва в Галичині у роки німецької окупації (1941-1944 рр.) // *Архіви окупації. 1941 – 1944*. – К. : Вид. дім «Кієво-Могилянська академія», 2006. – С. 812 – 817.
22. Стрий вітає провід УЦК. Останній етап у поїзді по краю // *Львівські вісті*. – 1942. Ч. 154(278). – 12/13 липня. – С. 3.
23. Теперішній адміністративний поділ області Галичина // *Голос Підкарпаття*. – 1944. – Ч. 7. – 13 лютого. – С. 2.
24. Учительський курс у Стрию // *Краківські вісті*. – 1944. – Ч. 28(1061). – 9 лютого. – С. 2.
25. Ходорів забирається до праці // *Львівські вісті*. – 1942. – Ч. 125(249). – 9 червня. – С. 3.
26. Krasuski J. Tajne szkolnictwo polskie w okresie okupacji hitlerowskiej 1939 – 1945. – Wydanie drugie, rozszerzone. – Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1977. – 411 s.